Diskusija

Pārklājošās jeb intersekcionālās diskriminācijas novēršana kā instruments politikas veidotājiem

Pasākums ir organizēts Labklājības ministrijas īstenotā ESF+ līdzfinansētā projekta “Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana” Nr. 4.3.4.1/1/23/I/001 ietvaros.

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Labklājības ministrija

Kas ir multiplā diskriminācija un kā to novērst, veidojot politiku?

Asoc.prof.Kristīne Dupate

Multiplās jeb vairākpamatu diskriminācijas jēdziens un veidi

- **Multiplās jeb vairākpamatu diskriminācijas jēdziens:** diskriminācija uz vairāku pazīmju pamata
- **Multiplās jeb vairākpamatu diskriminācijas veidi:**
  - **Secīga multiplā diskriminācija** – persona tiek diskriminēta uz dažādu pazīmju pamata dažādos gadījumos
  - **Pievienotā multiplā diskriminācija** – persona vienā situācijā tiek diskriminēta uz divu vai vairāku pazīmju pamata
  - **Pārklājošā jeb intersekcionālā multiplā diskriminācija** – persona vienā situācijā tiek diskriminēta uz divu vai vairāku pazīmju pamata to sinerģijas rezultātā

SUSTINERE

Kāpēc svarīgi vērsties arī pret multiplo diskrimināciju?

- Katra persona ir multidimensionāla (ar vairākām diskriminācijas aizlieguma pazīmēm)
- Multiplā diskriminācija – smagākā diskriminācijas forma
  - Cilvēciskā cieņa vs. vēršanās pret cilvēka identitāti uz vairāku pazīmju pamata
  - Pieņēmums vs. realitāte
  - Vienlīdzīga attieksme vs. vienlīdzīgas iespējas

Aizsardzība pret multiplo diskrimināciju ES tiesībās

- ES tiesībās multiplā diskriminācija līdz Direktīvas 2023/970 pieņemšanai nav tikusi skaidri definēta un līdz ar to aizliegta
- Direktīvas 2000/43 Preambula

> *(14) Ieviešot vienādas attieksmes principu neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, Kopienai saskaņā ar EK līguma 3. panta 2. punktu būtu jāizvirza par mērķi novērst nevienlīdzību un veicināt vīriešu un sieviešu vienlīdzību, jo īpaši tādēļ, ka sievietes bieži vien ir multiplās diskriminācijas upuri.*

Aizsardzība pret multiplo diskrimināciju ES tiesībās

- **Problemātiskie faktori:**
  - **ES (ierobežotā) kompetence:**
    - LESD 19.pants - izsmeļošs pazīmju uzskaitījums (tikai 6 pazīmes)
  - **ES tiesiskais regulējums:**
    - Direktīvas 2000/43; 2000/78; 2004/113; 2006/54; 2010/41
      - Attiecas uz dažādām pazīmēm
      - Dažāds materiālais tvērums
      - Dažādi pieļaujamie izņēmumi atkarībā no pazīmes

EST: prejudiciālie jautājumi un atbildes

ES kompetence:

- ES nav kompetences aizliegt diskrimināciju vēl kādas LESD 19.pantā neminētas pazīmes dēļ, līdz ar to EST nav kompetences skatīt lietas, kurās notiek diskriminācija uz direktīvās nenoteiktas pazīmes pamata (C-13/05 *Navas*).

ESPH 21.panta loma

- Direktīvas nav interpretējamas tādejādi, ka tās ietvertu vēl kādu tajās neminētu diskriminācijas aizlieguma pazīmi, pat, ja attiecīgā pazīme ir noteikta ESPH 21.pantā.

EST apvienotajās lietās WABE C-804/18 un C-341/19

> *«Šajā ziņā ir jāpiebilst, ka Direktīvas 2000/78 1. pantā ir minēta reliģija un uzskati tāpat kā LESD 19. pantā, saskaņā ar kuru Savienības likumdevējs var veikt vajadzīgos pasākumus, lai cīnītos pret diskrimināciju, kuras pamatā tostarp ir "reliģija vai uzskati", vai Hartas 21. pantā, kurā kā viens no dažādajiem tajā minētajiem diskriminācijas iemesliem ir minēta "reliģija vai pārliecība". No tā izriet, ka, lai piemērotu Direktīvu 2000/78, jēdzieni "reliģija" un "uzskati" ir analizējami kā viena un tā paša un vienīgā diskriminācijas iemesla divas puses. Kā izriet no Hartas 21. panta, diskriminācijas iemesls reliģijas vai pārliecības dēļ ir jānošķir no iemesla, kas saistīts ar "politisk[iem] vai jebkur[iem] cit[iem] uzskat[iem]", un tādējādi tas attiecas gan uz reliģisko, gan filozofisko vai garīgo pārliecību.»*

EST: prejudiciālie jautājumi un atbildes

EST spriedums lietā *Parris* C-443/15

Fakti: Tiesības uz pārdzīvojušā laulāta pensiju pien nosacījuma, ka laulības ir noslēgtas līdz 60 gadu vecumam, attiecībā uz viendzimuma laulātājiem, kuriem tiesības laulāties tikušas piešķirtas tikai nesen un tādēļ daudzi noslēguši laulības pēc 60 gadu vecuma sasniegšanas

Jautājums: Vai Direktīvas 2000/78 2. pants un 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamatlietā var radīt diskrimināciju dzimumorientācijas un vecuma kombinētas iedarbības dēļ, lai gan šis tiesiskais regulējums neveido diskrimināciju ne dzimumorientācijas, ne vecuma dēļ, aplūkojot izolēti.

> *80. Šajā ziņā ir jānorāda, ka, lai gan patiešām* ***diskriminācija var būt balstīta uz vairākiem Direktīvas 2000/78 1. pantā minētajiem iemesliem, tomēr nav tādas jaunas diskriminācijas kategorijas, kas izriet no vairāku šādu iemeslu kombinācijas kā dzimumorientācija un vecums un kura būtu konstatējama, ja diskriminācija šo iemeslu dēļ, aplūkojot tos izolēti, nav tikusi pierādīta.***
>
> *81. Līdz ar to, ja ar valsts tiesību normu nav ieviesta ne diskriminācija dzimumorientācijas dēļ, ne diskriminācija vecuma dēļ, šāda tiesību norma nevar radīt diskrimināciju, kas ir balstīta uz šo divu faktoru kombināciju.*
>
> *82.Ņemot vērā iepriekš izklāstītos apsvērumus, uz trešo jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2000/78 2. pants un 6. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāds valsts tiesiskais regulējums kā pamatlietā nevar radīt diskrimināciju dzimumorientācijas un vecuma kombinētas iedarbības dēļ, ja šis tiesiskais regulējums neveido diskrimināciju ne dzimumorientācijas, ne vecuma dēļ, aplūkojot izolēti.*

Iespējamie risinājumi

ES esošā tiesiskā regulējuma grozījumi

Darba samaksas caurredzamības Direktīva 2023/970 (ieviešana līdz 2026.gada 7.jūnijam)

3.pants

«2.Šīs direktīvas nolūkos diskriminācija ir:
[...]
(e) vairākpamatu diskriminācija, kas ir diskriminācija, kuras pamatā ir dzimuma un kāda cita diskriminācijas iemesla vai citu diskriminācijas iemeslu kombinācija, pret kuriem aizsargā Direktīva 2000/43/EK vai 2000/78/EK.»

Vai definīcija tiks piemērota arī attiecībā uz citām diskriminācijas novēršanas direktīvām?

ES Tiesa: lieta C-16/19 VL - iespējama salīdzināšana grupas ietvaros

Pārklājošā diskriminācija: situācija Latvijā

- **Vecums + etniskā piederība:** latviešu jauniešu krievu valodas zināšanas un iespējas darba tirgū

Darba likuma 32.pants

> *«(2[1]) Darba sludinājumā aizliegts norādīt konkrētas svešvalodas prasmi, izņemot gadījumu, kad tā pamatoti nepieciešama darba pienākumu veikšanai. Svešvalodas prasme nav uzskatāma par pamatoti nepieciešamu darba pienākumu veikšanai, ja darbs saistīts ar preču ražošanu, pakalpojumu sniegšanu vai citām darbībām Latvijas iekšējā tirgū. Šo noteikumu var neattiecināt uz tādiem darbiem Latvijas iekšējā tirgū, kur svešvalodas prasme ir attiecīgā darba veikšanas vai attiecīgās nodarbošanās objektīvs un pamatots priekšnoteikums, tai skaitā ja darba izpilde ir saistīta ar ārvalstīm.»*

- **Vecums + dzimums:** gados jaunāku sieviešu iespējas darba tirgū
  - Tiesībsarga 2020.gada pētījums par diskriminācijas izplatību darba tirgū Latvijā:
    - Jautājumus par bērniem biežāk uzdod sievietēm, latviešiem, cilvēkiem vecumā no 25 līdz 44 gadiem.

Praktiskā darbnīca:

Pārklājošās diskriminācijas novēršana tiesību aktu anotācijās

5 %

tiesību aktu projektu anotācijās tiek norādīta ietekme uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām, dzimumu līdztiesību*

* *Avots: Tapportals.mk.gov.lv. Atlasīti tiesību aktu projekti ar anotācijām, kur atzīmēts "Jā" sadaļā 8.1.9. "uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām" un/ vai 8.1.10. "uz dzimumu līdztiesību».*

Gads	Tiesību aktu projekti ar anotāciju (bāze)	Atlasītie tiesību aktu projekti*	% no bāzes	8.1.9. Personas ar invaliditāti	8.1.10. Dzimumu līdztiesība
2021	812	36	4.4 %	35	17
2022	2225	125	5.6 %	115	60
2023	2095	142	6.8 %	134	83
2024	2308	100	4.3 %	94	52
2025	1963	87	4.4 %	82	42
2026 (līdz 29.09.)	1219	53	4.3 %	53	14

** Avots: Tapportals.mk.gov.lv. Atlasīti tiesību aktu projekti ar anotācijām, kur atzīmēts "Jā" sadaļā 8.1.9. "uz personu ar invaliditāti vienlīdzīgām iespējām un tiesībām" un/ vai 8.1.10. "uz dzimumu līdztiesību».*

Informācija par pieejamajiem resursiem un atbalstu

Deniss Kretalovs,
Labklājības ministrijas projekta “Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana” vadītājs

Labklājības ministrija

Papildu materiāli par intersekcionalitāti un pārklājošās diskriminācijas novēršanu

E-mācības par vienlīdzīgām iespējām un nediskriminācijas jautājumiem VAS platformā:

Mērķis: uzlabot politikas veidotāju un īstenotāju veiktspēju un zināšanu līmeni vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas jomā, lai:

• labāk izprastu dažādu sabiedrības grupu un to pārstāvju specifiskās vajadzības, piedāvājot šiem pārstāvjiem atbilstošus pakalpojumus dažādās nozarēs,

• izmantotu iegūtās zināšanas normatīvo aktu izstrādē, budžeta plānošanā, ietekmes novērtējumos un publiskās pārvaldības procesos.

Digitālā rokasgrāmata par vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas jautājumiem:

- koncentrēts metodiskais materiāls, kas satur informāciju par teorētiskajiem aspektiem, tiesību aktiem un prasībām, kā arī izaicinājumiem, kas būtu jāņem vērā, izstrādājot normatīvos aktus, ievērojot vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas principus;
- ir iekļauti praktiskie piemēri visās nozaru politikās.

E-mācību programmas un rokasgrāmatas saturā ir iekļauta intersekcionalitātes tēma un ir vairāki piemēri par pārklājošās diskriminācijas situācijām un to novēršanu.

E-mācības un rokasgrāmata ir nodrošinātas ESF+ līdzfinansētā projekta "Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana" Nr. 4.3.4.1/1/23/I/001 ietvaros

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Labklājības ministrija

Kā pieteikties e-mācībām “Vienlīdzīgas iespējas un nediskriminācijas jautājumi” VAS platformā?

Iestādēm, kuriem ir MPS mācību koordinators:

- MPS mācību koordinators informē savas iestādes darbiniekus par iespēju apgūt kursu pēc noteiktā grafika https://mps.vas.gov.lv/edu/course/1951

Iestādēm, kuriem nav MPS koordinators:

- iestādei ir jāpiesaka savs MPS mācību koordinators, aizpildot pieteikšanās veidlapu un nosūtot e-parakstītu pieteikumu uz pasts@vas.gov.lv (paraksta struktūrvienības vadītājs vai iestādes vadītājs)
- ja iestādei ir apstiprināts MPS mācību koordinators, tas var pieteikt iestādes darbiniekus/ierēdņus e-mācībām https://mps.vas.gov.lv/login

Dalībnieki, kuri pieteicās individuāli MPS kalendārā https://mps.vas.gov.lv/edu/catalog/courses vai pieteikties MPS vidē šeit https://mps.vas.gov.lv/edu/registration/1951:

- piesākoties, dalībniekam ir jāielagojas VAS MPS sistēmā un tur jāpiesakās mācībām, nospiežot pogu “Pieteikties”,
- ir jāaizpilda MPS "Mans profils“ sadaļa "Kontakti" (e-pasta adrese un mob. telefons) un sadaļa "Rekvizīti" (iestādes nosaukums);
- pēc dalībnieka pieteikšanās, dalībniekam MPS sistēmā ir jāaizpilda pieteikuma veidlapa (dalībnieku anketa), ievadot vi
  informāciju un jāapliecina, ka viņš/viņa ir iestādes deleģētais/-tā pārstāvis/-ve.

E-mācības ir nodrošinātas ESF+ līdzfinansētā projekta “Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana” Nr. 4.3.4.1/1/23/I/001

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Labklājības ministrija

E-mācību kursa grafiks 2026.gadā/ 2 pusgads

***E-mācības VAS mācību pārvaldības sistēmā (MPS)**
https://mps.vas.gov.lv/login

E-mācību kursa norise	E-mācību kursa testa nokārtošanas datumi
05.10 - 23.10.2026.	26.10.-28.10.2026.

E-mācības ir nodrošinātas ESF+ līdzfinansētā projekta "Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana" Nr. 4.3.4.1/1/23/I/001 ietvaros

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Kampaņa “Nolaid slieksni”

Elīna Kļaviņa,
Labklājības ministrijas kampaņas “Nolaid slieksni” vadītāja

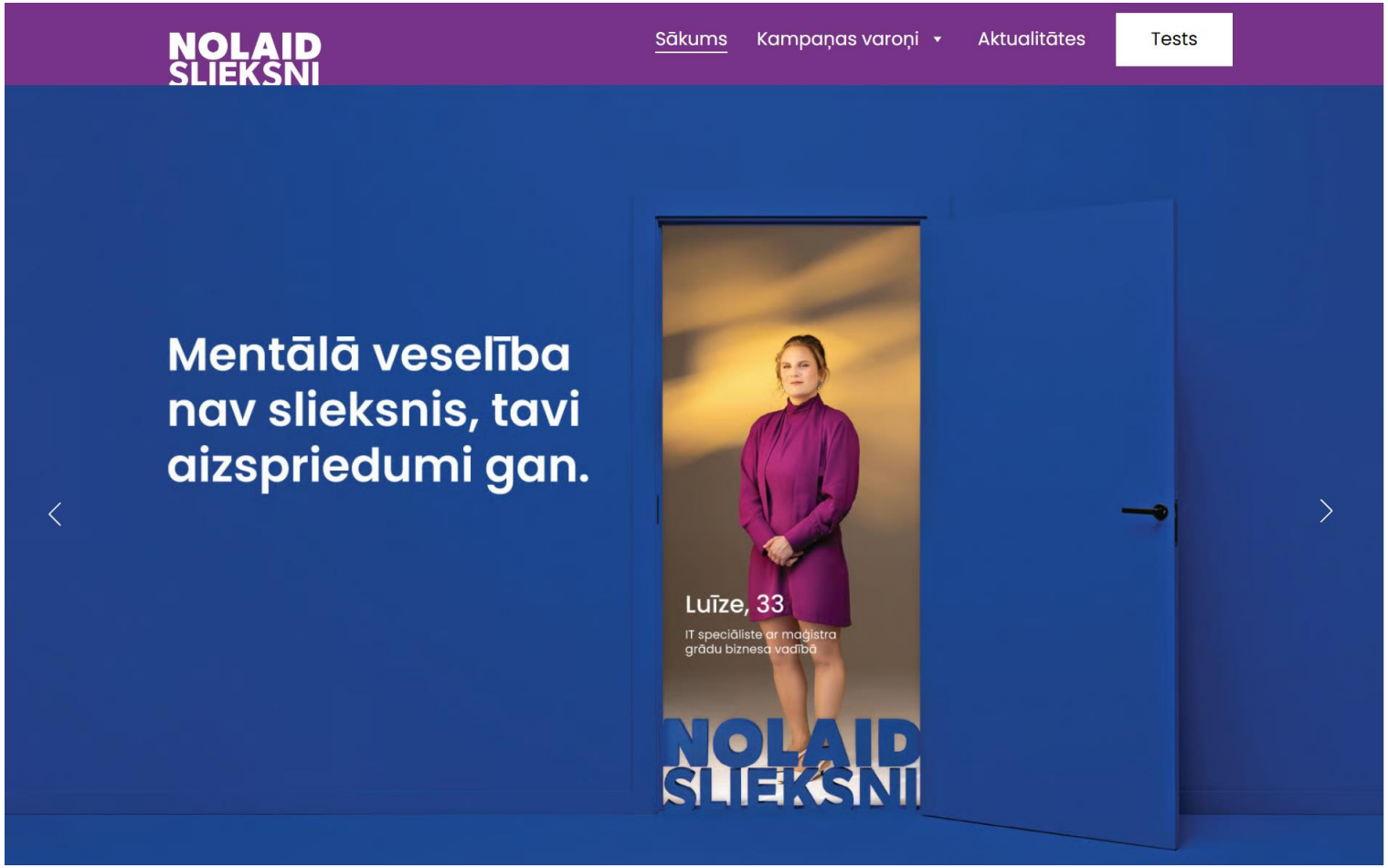
Nolaidslieksni.lv

Materiāli vienkāršā valodā

Video un raidieraksti

Cilvēkstāsti un ekspertu viedokļi

Paštests

Kādas aktivitātes plānotas vēl šajā rudenī?

ReTV cilvēkstāsti — cilvēka ikdiena + eksperta skaidrojums

Cilvēkstāsti medijos — pieredzes par pārklājošiem šķēršļiem

Dažādības vēstneši — sarunas ar darba devējiem un institūcijām

Dzīvās bibliotēkas un humora formāti — tēma citā, vieglāk uztveramā veidā

Kampaņa norisināsies līdz 2028. gada oktobrim

Atvērt lapu

Materiāli, piemēri un pasākumi pārklājošās diskriminācijas atpazīšanai, skaidrošanai un novēršanai:

nolaidslieksni.lv

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Labklājības ministrija

Kampaņu īsteno Labklājības ministrija ESF+ projekta Nr. 4.3.4.3./1/24/I/001 «Izvērtējumi pierādījumos balstītas sociālās politikas pilnveidei» ietvaros.

Diskusija

Pārklājošās jeb intersekcionālās diskriminācijas novēršana kā instruments politikas veidotājiem

Pasākums ir organizēts Labklājības ministrijas īstenotā ESF+ līdzfinansētā projekta “Vienlīdzīgu iespēju un nediskriminācijas veicināšana” Nr. 4.3.4.1/1/23/I/001 ietvaros.

Līdzfinansē Eiropas Savienība

2027 Nacionālais attīstības plāns

Labklājības ministrija